

Dogmatik fremlagde en ny Gennemarbejdelse af det kristne Læresystem udfra en praktisk-religiøs Forstaaelse af Kristendommens Væsen.

Krarups Erindringer kan i flere Henseender minde om visse Afsnit i H. L. Martensens »Af mit Levnet«. Som hos Martensen bringer ogsaa denne Bog først og fremmest en Redegørelse for Forfatterens tankemæssige Udviklingsgang og et Forsvar for hans teologiske Stade. Derved afgiver den vigtige Bidrag til Belysning af Teologiens Historie i Danmark efter 1870, men det er et Savn, at Forf. saa ensidigt henholder sig til en Skildring af Ideernes Betydning for den enkelte og Samfundet, at han kun sjældent meddeler Træk til Karakteristik af konkrete Tidsforhold og Personligheder. At han dog ikke er uden Sans herfor, lader enkelte spredte Bemærkninger ane, og som en meget værdifuld Side ved denne Bog fortjener det at fremhæves, at Forf. overalt viser en ualmindelig Forstaaelse og Ridderlighed i Omtalen af sine Modstandere, deriblandt Mænd som Skat Rørdam og Peder Madsen, der principielt maa betegnes som hans polære Modsætninger. Om Værdien af Krarups teologiske Indsats vil der selvfølgelig kunne gøres stærkt forskellige Opfattelser gældende, om hans almindelige Betydning i dansk Kirkehistorie er det sikkert endnu for tidligt at fælde nogen afgørende Dom, men givet er det, — og hans sidste Bog er et yderligere vægtigt Vidnesbyrd herom —, at han paa kirkelig Grund i en sjælden Grad har virket som en Talsmand for Kravet om personlig Sandhed.

Bjørn Kornerup.

Martin Steinhäuser har i Jahrbuch des Vereins für Ditmarscher Landeskunde IX (1929) skrevet en Afhandling: *Der Adel in Ditmarschen*. Selv i Ditmarsken har der oprindeligt været en Overklasse — naturlig er kun Uligheden! Disse det 12. og 13. Aarhundredes milites, blandt hvilke Reventlowerne nævnes, var dog allerede omkring Aar 1300 forsvundne fra Landskabet, samtidig med og — ifølge Forfatterens Antagelse — i Forbindelse med at den bremiske Ærkebiskops Herredømme mistede sin Betydning. Hovedinteressen samler sig da om den slesvig-holstenske Adels Forhold til Ditmarsken efter 1559. Lykkedes det dette rige og mægtige Ridderskab, der var i sejerrig Fremtrængen mod Nord og mod Vest, at erobre Bondelandet ikke blot politisk, men ogsaa økonomisk? Til Besvarelse af dette Spørgsmaal har Forf. benyttet saavel den trykte Litteratur som Akter i Arkiverne i Kiel og

Meldorf og i det danske Rigsarkiv — navnlig de sidste giver nyt Stof —, og hans grundige Undersøgelse har ikke ringe Interesse, selv om Helhedsopfattelsen, som det var at vente, ikke ændres derved. I den gottorpske, nordlige Del af Ditmarsken kendes overhovedet ingen adelig Besiddelse, i Syd- og Mellemditmarsken derimod et ringe Antal, ialt syv saadanne, næsten alle dog kun mindre Ejendomme. Det er Navnene paa det 16. Aarhundredes forende Slægter — Rantzau, Blome, Ahlefeldt (Forfatteren er ikke klar over, at Anefeldt blot er den ældre Form for Ahlefeldt) — der moder os ogsaa her. Kun den cimbriske »Produx«, Henrik Rantzau opnaaede at faa samlet et virkeligt Storgods, Lütkenharstedt (senere kaldet Kleinhastedt). Josias von Qualen, der ved en lang Række Mageskifter og Køb, oftest fra ubemidlede Bønder, var naaet et godt Stykke frem mod samme Maal, blev derimod standset af et kongeligt Magtbud, og »Friedrichshof«, som hans Gods nu kaldtes, blev en Domæne. Rimeligvis foranlediget ved Josias von Qualens Fremfærd udstedtes 1579 et kongeligt Forbud mod, at Adelen erhvervede Jord i Sydditmarsken; i Hans den Ældres Del bestod allerede et lignende Forbud. Dog lykkedes det Henrik Rantzau og enkelte andre at oprette deres Godser efter Forordningens Udstedelse. Mere Betydning fik Loven i Eftertiden, da man for at bekæmpe de adelige Besidderses Paastand paa Skattefrihed fra Landskabets Side paaberaabte sig den kongelige Forordning, i Kraft af hvilken der overhovedet ikke kunde eksistere nogen fri Besiddelse i Landsdelen, men alle skulde betale Skat. En stor Del af Afhandlingen er viet Beretningen om denne Kamp. Iøvrigt omhandles Godsernes hele Stilling og senere Skæbne. De betydeligste af dem gik efterhaanden alle ud af Adelen Besiddelse. En privilegeret Stilling synes overhovedet ingen af dem at have kunnet hævde.

Modstanden mod den skattefri adelige Besiddelses Udbredelse var en naturlig Opgave for Landsherren, men naar det virkelig lykkedes i det væsentlige at holde Adelen uden for Ditmarsken — saavel som Eidersted —, er Grunden vel den, at Regeringen her havde en velhavende, selvstyrende Bondestand som Forbunds-fælle. Netop i det 16. Aarhundrede havde de store Marskbondedgaarde dannet sig, svarende til andre Egenes adelige Storgodser, og om deres Ejere gjaldt Breitenaus Ord, at Ditmarskerne »keine Edelleute unter sich leiden wollen«. Ogsaa den Omstændighed, at Skatten blev udskrevet af Landskabet under eet, i Form af en bestemt Afgift, maatte gøre enhver Indtrængen af skattefri adelige Besiddere ildeset.

Johanne Skovgaard.